

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Милена Цветкова

на дисертационния труд на Кристина Руменова Пайташева
на тема „МЛАДЕЖКИТЕ СУБКУЛТУРИ В КОНТЕКСТА НА БЛОГ КОМУНИКАЦИЯТА”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

по научна специалност 3.5. Обществени комуникации и информационни науки

(Журналистика – Културата на средствата за масова информация)

Научен ръководител: проф. д-р Любомир Стойков

I. Техническа характеристика

Представеният на вниманието ни дисертационен труд представлява значителна по обем разработка от 255 страници, които обхващат основния текстови корпус, библиография със 126 източника и три приложения, заемащи 27 страници.

Структурата на труда отговаря на логиката на едно научно-теоретично изследване. Разгърнатата е в образцов научноизследователски ред: предговор, три глави, заключение, библиография на използваните информационни ресурси и три приложения с добавена стойност към дисертацията. От трите приложения (анкетна карта, каталог и терминологичен речник с 30 определения) оценявам високо второто приложение – концептуален проект за азбучен каталог на субкултурите. То е с убедителен приложен характер и очаквам неговото надграждане, за да стане обект на активен изследователски и медийно педагогически интерес.

II. Информационно осигуряване. Библиография

Библиографията към труда „Младежките субкултури в контекста на блог комуникацията” е внушителна и обхваща 126 източника на научна информация (19 заглавия на български език, 1 заглавие на руски език и 106 заглавия на английски език). Публикациите са стриктно описани по действащите национални стандарти. Всички библиографирани източници присъстват много интензивно в текста на дисертацията и се цитират коректно и ефективно.

III. Актуалност и значимост на разработвания проблем

Научната рефлексия на авторката Кристина Пайташева правилно ѝ подсказва, че неразбирането на интернет културата се корени в три зони: в революционно технократичните условия на съвременната наука и практика, в усилващите се различия между парадигмите на „младомислещите“ и „старомислещите“ наблюдатели и изследователи и в несправедливо оставените без иновативно, дори радикално обновено научно внимание реставрационни и катализационни механизми на самата интернет реалност. Търсенето на научно легитимиране на новата власт на виртуалните субкултури е пречатвано и в момента от многообразието на гледни точки, от различието в научните позиции при анализа на младежките култури и субкултури. Отсъства и актуално описание на мотивацията за включване на младия представител на интернет поколението в конкретни субкултурни общности. А това не позволява да се даде предпочитание на някаква стабилна теоретична концепция. Липсата и на медиологични трудове върху културата на младите, при това достъпни на български език (по данни на националната библиография у нас е публикувана само една монография за младежката субкултура), подбужда Пайташева да използва традициите на културологията, социологията и медиологията изключително на английски език.

Изследването си Кристина Пайташева прави в некомфортна ситуация на недооцененост на субкултурните традиции и метаморфози сред интернет поколението. Така нейният дисертационен труд се появява като опит да разреши парадоксалното противоречие: в ситуация, когато под непосредственото въздействие на блоговете тече разрастване и модификация на младежките субкултури, изучаването и теоретичният анализ на явлението изостават или губят систематичност.

IV. Аналитична характеристика на съдържанието. Цел, обект, предмет, задачи и методология на изследването

Като плод на своя явен социален ангажимент докторантката ни предоставя едно притежаващо високи теоретични и приложни достойнства научно изследване. За положителния резултат от дисертационния проект допринася правилно избрания интердисциплинарен подход: съчетава теоретичен и методологичен ресурс от областта на културологията, медиологията, социологията, лингвистиката и антропологията.

Темата е разгърната в три достатъчно съдържателни и дедуктивно обвързани аспекта, напълно съгласувани с поставената цел и изведените от нея задачи.

Целта на дисертационния труд е формулирана категорично и еднозначно, със залог за откривателство. За изпълнението на тази цел са поставени четири обмислени и логично

произтичащи една от друга задачи, разпределени в алгоритъм от три стъпки – две теоретични глави и една емпирична. Първите две изследователски задачи са в голяма степен обзорни и резултатът е предимно пропедевтичен. Но третата и четвъртата задача са толкова амбициозни, че изведнъж се озоваваме в текст с повече проблемност, отколкото тематичност, и с такава автентичност, че би могъл да даде сериозна заявка за факултативен курс на тема „Генеалогия на субкултурите в дигиталната ера“.

Изложението като цяло е строго линейно. Единствено приносната трета глава, разгърната в собствено емпирично изследване върху явлението „субблогинг“, е илюстрирана със 17 графики (при анкетния анализ в 3.7.) и допълнително със 17 илюстрации, концентрирани само в една подточка, посветена на визията на субблогинга (3.6.4., с. 180-184). Недостатъкът при това онагледяване, е че нито илюстрациите, нито графиките имат собствена номерация и озаглавяване, което понижава функционалността им и е във вреда на интеракцията им с текста.

Личи умение за придържане към научен стил на писане, макар и да присъства склонност към есеистичност, към разговорни и емоционално-художествени конструкции. Не бих могла да квалифицирам този начин на писане като недостатък, защото той е общо свойство на постмодерния дискурс в социалните науки. От своя страна самата авторка може да защити подобен стил като опит за научно-атрактивно писане като доказателство, че младите изследователи са отворени да правят „красива наука“.

Като цяло бих акцентирала на рядко срещаното образцово техническо изпълнение на дисертационния труд. Тази оценка давам както на входните елементи на печатното тяло, така и на концептуалния му дизайн.

Отлично впечатление прави прецизността в позоваването на използваните научни източници, както и самата техника на цитиране съобразно специфичния за комуникационните и информационните науки академичен стил „Ванкувър“ (Vancouver Style).

V. Основни научни и приложни приноси в дисертационния труд

Докторантката е формулирала претенции за 9 приноса, 3 от които теоретико-методологични и 6 научно-приложни (присъстват само в Автореферата). Принципно приемам заявките за приносите, но сред приложните смятам, че има излишно раздробяване и повторения. Бих обединила приложните приноси 1., 2. и 4. в един.

От собствена позиция откроявам четири допълнителни теоретични постижения на дисертационния труд.

1) Хипотезата е изведена чрез ясен мисловен конструкт: в настоящите условия на виртуализация на културата и медиите, при интензивното социално разслоение възниква свръхмногообразие на културните форми на поведение, създава се еkleктична и все по-неразпознаваема медийна среда с невидими и многобройни противодействащи или пледиращи за различност културно стилови потоци. Логично, най-бързо към тази среда се адаптират младите хора. Но *за пръв път в историята на субкултурите възрастното поколение критикува не просто конкретна субкултура*. Критикува цялата нова хранителна среда на всички субкултури – интернет. Така виртуалните субкултури, сред които са и блогото генерираните, ни заобикалят в своите крайни оценки – непознати и подценявани или отричани и остракирани, способстващи за социалната реинтеграция или причиняващи конфликт и напрежение в обществото. Безспорно последователна е позицията на Кристина Пайташева, че всички нови субкултурни явления, с потенциал да израснат до общокултурни, днес се разгръщат на терена на блог комуникацията.

2) Приносен момент в първа глава „Особености на субкултурите като културни и контракултурни течения” е впечатляващият обзор, който има и функцията на генеалогия на субкултурите, тъй като коректно започва още от изходното понятие за култура. Казвам това с уговорката, че отчитам известна категорична неяснота около понятията „субкултура” и „контракултура”, и с интуитивно предизвикващото у мен несъгласие подчиняване на контракултурата на субкултурата.

3) Приносен момент във втора глава „Субкултурите в парадигмата на мейнстрийм, ъндърграунд и блог медийността” е медиологичното обяснение на субкултурата. Да обосновеш субкултурата като медия (medium) между културата и контракултурата е акт не само на научна смелост, а и на концептуален поглед върху еволюцията на медийните и културните практики в цялата история на човечеството. Именно тук употребяваните от младите хора медии са позиционирани като критерий за „субкултура”. Но дефицитите при този критерий са немалко. Според мен, например, всяка субкултура като всяка идеология има свои т.нар. програмни и стилообразуващи литературни произведения и даден член на общността бива припознат именно по интереса му към конкретни книги или автори. Въпреки че читателските интереси са в рамките на неведимия спектър от идентифициращи маркери на една субкултура, за разлика от видимите (облекло, аксесоари, музика и т.н.), може би откриването им би допринесло за по-убедителното легитимиране не само блоготата субкултура, а и на всяка новопоявяваща се субкултура. Същото важи и за липсващите тук стилообразуващи интересите на младите хора екранни (филмови) произведения.

Комплектуването на пълния спектър от идентифициращи фактори на субблогърите с фактора предпочитани книги и филми би придал допълнителна интердисциплинарност на резултатите на Пайташева.

4) Приносен момент в трета глава „Субкултурните трансформации и феноменът субблогинг” е дефинирането на блога като медия. И след като е медия, означава, че самата медия се нарежда сред структуроопределящите фактори на новите субкултури (и с това е потвърдена тезата на Маршал Маклуън, че „средството е съобщението”). Позитивите на последната трета глава са подсилени от подсказаните множество актуални теми, които вероятно ще станат предмет на следващи проучвания на Пайташева. Един от тези въпроси е дали гражданската журналистика не е култура, а субкултура, след като блоговете са медия именно на гражданската журналистика. Друг въпрос, подстрекаващ към нови научни проекти, е хипотезата на Пайташева, че виртуалните социални мрежи и нововъзникващите комуникационни площадки от типа на Twitter и Google+ и могат да изместят блоговете и да станат приоритетно пространство, където субкултурните общества да се изявяват по нов и още по-предизвикателен начин.

VI. Критични бележки и препоръки

1. Методиката на изследването не е добре изведена там, където би трябвало да се направи това – в предговора на дисертационния труд. Необходимо е да се очертае използваният методологичен инструментариум за постигане на интердисциплинарност, само част от който е проведеното анкетно проучване. (Сериозна е липсата и на методическа рамка на същинската емпирична част – трета глава, в която са резултатите от това анкетно проучване). Не съществуват данни какъв лингвистичен инструмент е използван, за да бъде формулирана тезата, че езикът е „един от най-интересните за изследване елементи от субкултурната същност” (с. 146) и да се стигне до извода, че езикът е най-важен при изразяване, съответно разпознаване на субкултурните общества в блог пространството. Този корпус от обяснения на входа на изследването винаги е бил особено важен, за да се елиминират съмненията в описателност или обзорност и да се предпостави научноизследователския характер на текста.

2. Един от емпиричните аспекти на новите младежки субкултури е оставен без внимание – това е социалнопсихологичната доминанта в профила на блогъра субект на субкултурата. Аспектът на психическото здраве и психическите рискове на всички културни практики в интернет днес се следи с приоритет. Вярно е, че самата авторка е доловила много точно коментирания аспект: „Блог комуникацията всъщност е онова място, където

виртуалният човек е може би най-уязвим” (с. 162). Но за съжаление това наблюдение не намира развитие, за да уплътни новополучения профил на „субблогъра”, а и да обогати научните прогнози на финала на изследването си. (Правилото при научната далновидност е ако има научен проблем („болест”), да се прицелиш не върху болестта, а върху пациента като цяло).

3. Предметът на изследването не е формулиран добре. Предметът не е „блог площадката” (с. 8), а е ясно видим още в заглавието на труда: блог комуникацията на младежките субкултури. Оставаме с впечатлението, че предметът на изследването е налучкан едва в хода на емпиричното проучване. Което, разбира се, не е така. Защото именно на него е посветена приносната Трета глава на дисертацията, именно това е целта и откритието на изследователката и именно на него тя дава названието „субблогинг”.

4. Не мога да споделя ентузиазма на авторката, че е въвела в научен оборот новото понятие „субблогинг”. Не приемам този неологизъм като адекватен на обозначеното явление, още повече – поражда нежелано двусмислие. Авторката отлично го е дефинирала като „блогово генерирана субкултура”, но така механично сглобено (суб-блогинг) означава съвсем друго нещо – подпрактика на блогинга или частни операции по водене на блог, а не „субкултура в блог формат”. Би било добре да се прецизира наименованието на новоустановената субкултура.

5. Определени фрагменти от текста носят полемичен заряд, имитират оперативната медийна критика, формираща мненията на деня, но които още утре могат да се променят. Известно е, че научният дискурс има по-отговорни задачи към бъдещето, а вниманието на учения трябва да е дисциплинирано към проактивност и меродавност.

VII. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем 43 стр. и е изготвен по световните научни стандарти. Структурата му е детайлна и концептуално издържана. Съдържанието му вярно и точно отразява същността на дисертационния труд и дава обективна представа за целта, задачите и резултатите на проведеното изследване.

VIII. Публикации по темата

Докторантката е представила списък със 7 публикации, пряко свързани с темата на дисертационния труд. Всички са публикувани в научно рецензирани печатни и електронни издания. Този списък е безспорен показател за научното качество на резултатите и за активна публична апробация на постиженията на бъдещия млад учен.

IX. Заключение

Изобилието от породените въпроси специално за мен е категорично доказателство за наличието на едно дискуссионно, „живо” и очакващо широка публичност изследване, което съдържа голяма доза научна интрига. Критичните ми бележки не биха могли да променят генералната ми теза, че рецензираният дисертационен труд е не просто ерудиран, а и силно прогностичен. Авторката е достигнала до две прогнози, които надхвърлят поставената цел на изследването ѝ: първата прогноза е, че традиционните и мейнстрийм медиите предстои да се учат от блогърите на нови издателски модели – как читателите да получават по-качествен продукт на по-ниска цена; а втората прогноза е за завръщането на писмено-буквената култура с реабилитираните културни практики на писане и четене в лицето на най-мощната до днес екранна/дисплейна субкултура – блогерите.

Доказването на комуникационните иновации в ерата на интернет като закономерен етап в метаморфозите на културата се очертава като провокативна и привлекателна научна „дестинация” за младите изследователи. Но такава амбиция може да се реализира само ако по подобни теми се пише научно-атрактивно, както прави Кристина Пайташева.

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав, на Правилника към него и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийски университет "Св. Климент Охридски".

Гаранциите на това мое заключение се съдържат в следните факти:

- ☞ дисертационният труд представлява новост за науката;
- ☞ дисертационният труд притежава оригиналност на изследователския ракурс;
- ☞ дисертационният труд обогатява съществуващите знания и творчески ги развива;
- ☞ авторката притежава библиографска култура на научно ниво, познава публикациите по темата си, умее да ги интерпретира и да обосновава нови научни задачи.

- ☞ усвоила е технологията на научния подход, овладяла е съвременни изследователски методики и методи.

- ☞ успешно анализира емпирични резултати, умее да синтезира и да формулира достоверни финални изводи.

- ☞ дисертационният труд гарантира приемственост и предполага приложение на научните постижения в практиката.

От изброеното следва, че са изпълнени двете квалификационни задачи на докторантурата – образователната и научната, и завършеният писмен труд може да получи

заслужена положителна оценка.

Достоинствата на дисертационния труд, както и личните ми впечатления от Кристина Руменова Пайташева като талантлив автор и оратор, като упорит и многообещаващ изследовател, отворен към световните постижения, ми дават основание да предложа на многоуважаемите членове на Научното жури да ѝ присъди образователната и научна степен „Доктор”.

12 септември 2011 г.
гр. София

Рецензент:
(доц.д-р Милена Цветкова)